

нінгу. Після появи цих матеріалів працювати і студентам, і викладачам стало значно зручніше.

Нарешті, зворотний зв'язок, який ми регулярно підтримуємо зі студентами з приводу їх сприйняття і ставлення до тренінгу, дають можливість зробити досить оптимістичний висновок щодо позитивного враження студентів та їх задоволення як від самої роботи на тренінгових заняттях, так і тієї користі, яку вони отримують у результаті такої роботи.

*Воробйова Л. В.*, канд. екон. наук, доц.,  
кафедра історії економічних вчень та економічної історії

### **ВИКОРИСТАННЯ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ ПРЕДМЕТІВ ІСТОРИКО-ЕКОНОМІЧНОГО ЦИКЛУ**

Педагог-новатор, який вступає в XXI століття, перш за все, повинен вчити новому мисленню, методам пізнання і самоорганізації. Інакше кажучи, завдання викладача полягає в тому, щоб підвести студента до дверей, дати ключ і навчити його користуватися цим інструментом. Ніхто, окрім самого студента, не зможе увійти у світ знань. Тому конкретними завданнями педагога-новатора є наступні:

1) навчити студента самостійно розглядати явища цілісно і в динаміці;

2) навчити студента самоорганізації.

Вирішенню цих завдань сприяє використання тренінгових технологій.

Розробка і впровадження в економічну освіту системи тренінгових технологій є безперечною умовою успішності підготовки фахівців та формування у студентів компетенцій, необхідних у сучасному підприємницькому середовищі, і зокрема, самостійності, відповідальності, співробітництва, комунікативності тощо.

Я маю великий досвід педагогічної роботи в навчальних закладах різних рівнів акредитації, тому довелося використовувати в своїй практиці різні форми тренінгових технологій.

Так, наприклад, у 2000-му році за нашою кафедрою був закріплений предмет «Основи економіки», який читається на підготовчому відділенні. Мені довелося читати цей предмет у київській гуманітарній гімназії «Гармонія». У зміст гімназичної освіти закладений принцип єдності знань, отриманих з різних предметів.

Мета цієї форми навчання — спонукати гімназистів при розв'язанні комбінованих, комплексних та універсальних завдань продемонструвати відхід від репродуктивного та творчого рівня їх переробки, перехід їх у власні світоглядні позиції. Кожного року проводяться гімназіади, які проходять у три тури:

1) Відбірковий тур — написання всіма учнями гімназії універсальних тестів на рівні предметної інтеграції знань.

2) Рейтингове оцінювання по класах результатів, визначення учасників, допущених до основних турів гімназіади.

3) Презентація та захист визначеної загальної універсальної проблеми.

Така форма навчання активізує пізнавальну, інтелектуальну, пошукову та еволюційну діяльність гімназистів.

**На кафедрі є певний досвід по проведенню семінарів-дискусій.** Зі складу групи за особистою ініціативою студентів призначається «журі» або «судійська колегія» із 3-х осіб. Наступним етапом проведення заняття є розробка умов дискусії, оцінки її з урахуванням факторів організаційності і дисципліни «команди». Ці умови розробляються в порядку живого обговорення усіх студентів під керівництвом викладача.

**Наприклад, одне із таких занять.**

**Умови:**

I. Кожна команда у відповідності до теми семінару повинна підготувати та поставити 1—2 питання іншій команді. Причому, основною вимогою є наступна: команді, яка готує питання, самій необхідно знати відповіді на нього повно, глибоко, досконало.

У випадку невміння чи несвочасної підготовки до відповіді на поставлене питання відповідаюча команда не справляється зі своїм завданням, і команда, яка це питання поставила, сама повинна дати на нього відповідь.

Оцінку відповіді дає «судійська колегія» сумісно з викладачем.

У випадку, коли відповідаюча команда сама відповідає на питання, то її відповідь оцінює команда, яка це питання поставила. Свою оцінку додає «судійська колегія» і викладач.

II. Проводимо конкурс капітанів (1—2 питання).

Питання можуть ставити:

А) команди-суперниці;

Б) «судійська колегія»;

В) капітан капітану;

Г) викладач;

Д) будь-який член команди.

Оцінку виставляє в цьому випадку учасник гри, який поставив питання, «судійська колегія», і викладач. Оцінки виставляються в письмовій формі на записках, які подаються в «судійську колегію» і враховуються при підведенні підсумків.

III. Встановлюється час для команд:

- для підготовки питань — 1—2 хвилини;
- для підготовки відповідей — 2—3 хвилини;
- відповіді команд регламентуються до 5 хвилин.

IV. Обов'язковими умовами ведення ділової гри-дискусії є:

- 1) урахування роботи капітана з командою;
- 2) кількість учасників команди, які відповідають на питання;
- 3) повнота та глибина відповідей;
- 4) поведінка команди під час підготовки питань та відповідей;
- 5) уміння висловлювати свої думки;
- 6) уміння обґрунтувати свої думки;
- 7) використання додаткових даних;
- 8) організованість команди.

Після закінчення дискусії за певною темою «судійська колегія» та викладач підводять підсумки ділової гри з урахуванням запропонованих умов, чітко визначаючи переможця: і команду, і капітана.

Така форма проведення занять у навчальних групах показала зміни в мисленні студентів, у підходах до вирішення поставлених завдань.

**До активних форм відносяться також проблемні методи навчання.**

Проблемне навчання побудоване на отриманні знань шляхом вирішення навчальних проблем. Проблемний метод навчання спирається на педагогіку співробітництва, на творче відношення студентів до отримання знань. Проблемний вид навчання формує пізнавальні навички та вміння в даній галузі знань, направлений на підготовку спеціалістів самостійної творчої дії.

Наприклад, при вивченні теми «**Основні тенденції розвитку ринкового господарства провідних країн Європейської цивілізації в період монополістичної конкуренції та її відображення в економічній думці (70-і роки XIX ст. — початок XX ст.)**» розглядається така течія економічної думки, як маржиналізм. Студентам можна поставити таке проблемне питання: проаналізуйте та прокоментуйте наведені вислови представників маржинальної течії з позицій сучасної економічної науки і господарської практики:

1) «Якщо ми розпоряджаємося комплектарними благами якогось вищого порядку, то спершу ці блага повинні бути пе-

ретворені в блага ближчого нижчого і так далі, поки ми не отримаємо благ першого порядку, які можна безпосередньо застосувати для задоволення наших потреб» (К. Менгер) [4, с. 67].

2) «Проста людина застосовує вчення про граничну користь на практиці набагато краще, ніж формувала це вчення політична економія» (О. Бем-Баверк) [4, с. 68].

3) «Розробка теорії повинна йти рука в руку з вивченням фактів, а для розгляду більшості сучасних проблем велике значення мають найновіші факти» (А. Маршалл) [4, с. 72].

4) «Завдання економічної науки, як і інших, полягає в тому, щоб зібрати факти, систематизувати, тлумачити їх і виводити з них належні висновки» (А. Маршалл) [4, с. 72].

Така робота проводиться в підготовленій аудиторії, студенти формулюють питання через призму особистого сприйняття, слідкують за ходом відповідей, доповнюють чи заперечують, вимагають уточнення. Самі оцінюючи відповіді, допомагають собі та іншим студентам групи мислити та діяти самостійно, творчо.

**На кафедрі вже кілька років читається предмет «Історія економіки та економічної думки».** Викладачами кафедри написаний курс лекцій, посібник для самостійного вивчення предмету. Зараз іде робота над хрестоматією, першоджерелами, над тим, щоб основні теми курсу представити на рівні схем, порівняльних таблиць, презентацій. До цієї роботи також залучаються здібні студенти.

Але, безумовно, використання різних форм тренінгових технологій залежить від складу студентської навчальної групи, від рівня підготовки студентів. Так, наприклад, у минулому семестрі я мала потік (5 груп) на кредитно-економічному факультеті. Удвох групах з цього потоку (6508/1-1 і 6508/1-2) вела семінарські заняття. Рівень підготовки студентів високий, що дало можливість використати в цих групах різні форми тренінгових технологій (презентації, семінари-дискусії, поглиблене вивчення першоджерел). Студенти цих груп відвідували публічні лекції «Українського форуму», головою якого є Володимир Семиноженко, де виступають провідні вчені світу. Потім йшов обмін думками на семінарах і лекціях. Я з задоволенням прочитала статтю студента групи 6508/1-2 Дмитра Лукаша в грудневому числі газети «Економіст» «Український форум — інформативно, доступно, зрозуміло», де він викладає свої враження від лекції професора Амстердамської школи неолібералізму Кіса Ван дер Піджла.

При кафедрі один раз на місяць проходять засідання наукового товариства імені Сергія Подолинського, до роботи в якому за-

лучаються студенти. Наукові наробки членів товариства активно використовуються на заняттях, де вивчається історія економічної думки України. А 9—10 квітня 2009 року на базі нашої кафедри за пропозицією Президента України та підтримки Міністерства освіти і науки України проводиться міжнародна наукова конференція «Фізична економія: методологія дослідження та глобальна місія України», до участі в якій також будуть залучені студенти.

### *Література*

1. *Х. Атанов Г. А.* Деятельностный подход в обучении. — Донецк: ЕАИ-пресс, 2001. — 160 с.
2. Історія економіки та економічної думки: курс лекцій / Авт. кол.: С. В. Степаненко (кер. авт. кол.), В. М. Фещенко, С. Н. Антонюк, Н. О. Тимочко та ін. — К.: КНЕУ, 2006. — 664 с.
3. *Маслова Н. В.* Ноосферное образование: Монография. — М.: Инст. холододинамики, 2002. — 338 с.
4. *Ревсрчук С. Н.* Історія економічних вчень: тести і вправи: Навчальний посібник. — К.: Атіка, 2002. — 96 с.
5. *Самодрін А. П.* Профільне навчання в середній школі. — Кременчук: Видавничий центр Сучасного гуманітарно-економічного інституту, за участю РВЦПНТУ, 2004. — 384 с.
6. *Сугаков В. Й.* Основи синергетики. — К.: Обереги, 2001. — 287 с.

*Востряков О. В.*, канд. екон. наук, доцент,  
*Гребешкова О. М.*, канд. екон. наук, доцент,  
кафедра стратегії підприємств

### **ТРЕНІНГОВІ ФОРМИ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ СТРАТЕГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ: ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ**

Сучасна бізнес-освіта розвивається під впливом принципового нових вимог та очікувань з боку її «ключових клієнтів» — абітурієнтів, роботодавців, представників зацікавлених державних установ та відомств, суспільства в цілому. Як визначають дослідники, для сьогоденішнього менеджера принципово важливими стають такі ознаки та якості, як: уміння «бачити» споживача, здатність формувати ефективні міжособистісні відносини, творчо підходити до вирішення проблем, а також «реалізація ним іншої (більш ефективної) поведінки, іншої роботи та відповідно здатність досягати інших результатів» [1, с. 124].